

Sakari Oramo, kapellimestari
Robert McCloud, resitoija

Francois Joseph Gossec: Sarja oopperasta Tasavallan voitto 18 min
I Villageois et Villageoises
II Air pour les Polonais
III Anglaise ou Bostonienne
IV Air pour les Suisses-Rans des Vaches
V Grivois
VI Valsque
VII Air pour les Nègres
VIII Air pour les Savoisien
IX Vielle
X Contredansa Finale

Arnold Schönberg: Oodi Napoleonille op. 41 16 min

VÄLIAIKA 20 min

Ludwig van Beethoven: Sinfonia nro 3 Es-duuri op. 55 ”Eroica” 50 min

ENNEN KONSERTTIA klo 18.00–18.30, ELISSA-SALI:

Ranskan vallankumouksesta vuoteen 1809. Professori Hannu Salmi, Turun yliopisto. Vapaa pääsy.

Väliaika n. klo 19.45. Konsertti päättyy noin klo 20.45.

Suora lähetys YLE Radio 1:ssä ja internetissä (www.yle.fi/rso).

FRANÇOIS-JOSEPH GOSSEC (1734–1829): SARJA OOPERASTA TASAVALLAN VOITTO

Gossec syntyi kaksi vuotta Haydnin jälkeen ja kuoli kaksi vuotta Beethovenin kuoleman jälkeen. Väliin mahtuu koko klassismin kausi. Klassismi muodosti tukevan perustan Gossecin musiikille, mutta samalla hänessä oli tulevaisuuteen katsovaa visionääriä. Pitkän uransa aikana Gossec ehti todistaa monia poliittisia ja yhteiskunnallisia mullistuksia, ja niiden vaikutukset heijastuivat myös hänen työhönsä.

Gossec oli belgialaissyntyinen mutta teki vuodesta 1751 lähtien elämäntyönsä Ranskassa. Hän perusti 1770 Concert des Amateurs -orkesterin, mutta siirtyi kolme vuotta myöhemmin uudelleen organisoimansa arvostetun Concert Spirituels -orkesterin johtoon. Kumpaakin orkesteria varten Gossec sävelsi suuren määrän sinfoniaita. Gossec osallistui myös ranskalaisen oopperan ja musiikkikoulutuksen kehittämiseen, ja hänestä tuli 1784 vastaperustetun kuninkaallisen laulukoulun johtaja. Hän pyysi laitoksen johtajistossa, kun se uudistettiin 1795 Pariisin konservatoriksi.

Ranskan vallankumous 1789 mullisti myös maan musiikkielämää. Gossecille mullistukset merkitsivät uran loistokautta, ja hän antautui täydestä sydäimestään uuden hallinnon palvelijaksi. Gossec kirjoitti useita vallankumoushenkisiä teoksia, joista Bastillen valtaamisen kunniaksi syntynyt *Te Deum* (1790) merkit-

si vallankumousta myös esittäjistöltään, sillä mukana oli 300 puhallinsoitinta ja 1200 laulajan kuoro. Tästä johti suora tie Berliozin jättiläiskokoonpanoihin.

Gossec toi vallankumouksen hengen myös oopperanäyttämölle. Vuonna 1792 valmistui yksinäytöksinen *L'Offrande à la Liberté (Uhrilajia vapaudelle)* ja seuraavana vuonna *Le Triomphe de la République (Tasavallan voitto)*. Jälkimmäisen innoittajana oli syyskuussa 1792 käyty Valmy'n taistelu, jossa Ranskan vallankumousarmeija voitti preussilaiset joukot.

Tasavallan voitto on yksinäytöksinen, kuuteen kohtaukseen jakaantuva ooppera, lajityypiltään divertissement-lyrique. Tekstin on tehnyt runoilija Marie-Joseph Chénier, vallankumouksen kuohuissa giljotiiniin ja myöhemmin Umberto Giordanon hienoon oopperaan päätyneen André Chénierin pikkuveli. Kolmiosaisella alkusoitolla alkava teos koostuu suurelta osin hymnimäisistä kuoro-kohtauksista, joiden lomassa on suuren orkesterin säestämiä resitaatiiveja. Gossec antaa kansan äänen kuulua monissa kansansävelmissä. Toisaalta teoksessa on myös spehtaakkelin aineksia kanuunan laukuksineen. Teoksen päätöksenä on balettisekvenssi *Entrée des Nations (Kansojen esiinmarssi)*, jossa eri kansoja aina afrikkalaisia myöten marssii näyttämölle.

ARNOLD SCHÖNBERG (1874–1951): OODI NAPOLEONILLE OP. 41

Päivä sen jälkeen, kun Napoleon oli luopunut kruunusta huhtikuussa 1814, englantilainen runon mestari Lord Byron tarttui kynään ja kirjoitti laajan, lopullisessa muodossaan 19-säkeistöisen *Oodin Napoleon Bonapartelle*. Mikään ylistyslaulu se ei ole, vaan omin käsin itsensä keisariksi kruunanneen Napoleonin murskaava kritiikki. Samalla teos laajenee yksinvaltaisuuden kritiikiksi laajemminkin.

Arnold Schönberg löysi toisen maailmansodan vuosina runosta vastineen tunnoilleen.

Kansallissosialistien valtaannousun jälkeen hän oli 1933 joutunut juutalaissyntyisenä luopumaan Berliinin musiikkikorkeakoulun professorin virasta. Samana vuonna Schönberg oli siirtynyt Ranskan kautta Yhdysvaltoihin, jossa hän asui loppuikänsä. Sota kosketti häntä silti myös henkilökohtaisesti, sillä hänen sukulaisiaan menehtyi kansallissosialistien tuhoamisleireillä. Byronin oodin avulla hän saattoi luovuttaa taiteensa Hitleriä vastaan käydyin taistelun aseeksi. Napoleonin ja Hitlerin välillä oli

toki eronsa, mutta teoksen säveltäminen keskellä vaikeita sotavuosia tuskin jätti epäselväksi, ketä vastaan Schönberg teoksensa kohdisti.

Schönberg sävelsi Byronin oodin keväällä ja alkukesällä 1942. Teos valmistui alun perin lausujalle, jousikvartetille ja pianolle, mutta kun se sai kantaesityksensä New Yorkissa saman vuoden marraskuussa, oli jousikvartetti vaihtunut jousiorkesteriksi. Teosta on mahdollista esittää kummassa tahansa muodossa.

Schönberg halusi korostaa oodissa sanojen selkeyttä, siksi lausuja eikä laulaja. Tässä suhteessa teos vertautuu muutamaa vuotta myöhempään teokseen *Varsovan elonjäänyt* (1947), jossa Schönberg kuvaili keskitysleirien kauhuja niin ikään lausujan avulla. Jo varhaisessa melodraamassaan *Pierrot lunaire* (1912) Schönberg oli käyttänyt puheen ja laulun välille sijoittuvaa puhelaulua (Sprechgesang), mutta aivan toisenlaisten tuntojen ilmentämiseen.

Oodissa Napoleonille lausujan rytmit on merkitty tarkasti. Sävelkorkeudet ovat likimääräi-

sempiä, ja niiden keskinäiset suhteet liittyvät lähinnä tekstin painotukseen. Schönberg itse totesi, ettei teoksen vokaaliosuus ole lausunnallisesti yhtä vaativa kuin *Pierrot lunaire*ssa mutta vaatii silti erittäin musikaalista ja nimenomaan rytmisesti tarkkaa esittäjää.

Oodi Napoleonille on sävelmateriaaliltaan dodekafoninen eli Schönbergin kehittämää 12-säveljärjestelmää noudattava teos. Schönberg on kuitenkin laatinut rivin niin, että siitä voi helposti irrottaa tonaalisia elementtejä. Voi olla, että Schönberg on tinkinyt dodekafonian tiukimmista vaatimuksista antaakseen tärkeälle aiheelle kaiken sen vaatiman ilmaisuvuoroman. Teoksen nopeat käänteet ja terävästi hiotut, särmikkäätkin yksityiskohdat takaavat joka tapauksessa sen, ettei kuvaus Napoleonista ja hänen kauttaan Hitleristä muodostu liian silotelluksi.

Kimmo Korhonen

LUDWIG VAN BEETHOVEN (1770–1827): SINFONIA NRO 3 ES-DUURI OP. 55 ”EROICA”

Tunnetun tarinan mukaan Ludwig van Beethoven aikoi omistaa kolmannen sinfoniansa Napoleon Bonapartelle mutta kuultuaan tämän julistautuneen keisariksi hän repi kansilehden, jolle omistus oli kirjoitettu. On oikeastaan yhdentekevää, onko legenda totta. Se on joka tapauksessa kuvaava. Beethoven oli suurista säveltäjistä selvimmin Ranskan vallankumouksen lapsi. Hänen musiikkinsa kumpusi vapauden, veljeyden ja tasa-arvon ihanteista, mikä ilmenee monella tavalla.

Ensinnäkin Beethoven vaikutti voimakkaasti musiikin sosiaalisen ulottuvuuden uudelleen muotoutumiseen. Hänen aikanaan vauraan ja kulttuuritietoisien aatelisten hovien merkitys musiikin tärkeimpänä tyyssijana heikkeni, ja musiikista tuli enemmän kaupunkiporvariston harrastus. Tämä tarkoitti modernin konsertti-instituution syntyä ja vakiintumista. Beethoven ei toki saanut tätä valtavaa mullistusta

aikaan, mutta hänen asenteensa heijasti kirkaasti aikakauden henkeä ja aikansa tärkeimpänä säveltäjänä hänen käyttäytymistään seurattiin tarkoin. Beethoven oli esimerkiksi tarkka ja taitava sävellys- ja konserttisopimusten tekijä, jota ei voitu pompotella, niin kuin aatelmeseenaatit olivat hovisidonnaisia säveltäjiä kohdelleet.

Toiseksi ihanteet vaikuttivat itse musiikkiin. Ei ole mikään sattuma, että juuri Beethoven täydellisesti kamarimusiikissa Haydnin ja Mozartin myötä alkaneen kehityksen: yksittäisten stemmojen keskinäisen ”demokratisoinnin” siten, että tärkeää sanottavaa tuli kaikkien osaksi eikä vain yhtyeen primas-hahmon. Vaikka sinfoniaorkesterien musiikissa vielä Beethovenin aikana esiintyikin ilmaisultaan muita rajoitettuja stemmoja, tämä johtui soitinten kehitysvaiheen tuottamista realiteeteista. Esimerkiksi vaskisoittimissa ei vielä ollut venttiilejä,

jolloin kaikki sävelet eivät olleet niillä tavoitettavissa. Muuten sanonta jakautui tasaisemmin kuin varhaisen wieniläisklassismin aikana.

Kolmanneksi vapaus, veljeys ja tasa-arvo tulivat keskeiseksi osaksi musiikin ”sanomaa”. Selvin tapaus on tietysti yhdeksäs sinfonia *Ilo-oodeineen*, mutta myös esimerkiksi *Fidelio*-oopperan, viidennen sinfonian ja *Egmont*-näyttämömusiikin vapaustematiikalla ja monien muiden tärkeiden teosten yleisellä ”kaikille kuulumisen” tunnulla on juurensa samassa maaperässä.

Sinfonia nro 3 (1804) kuuluu Beethovenin ”parittomiin sinfonioihin” eli tuotannon radikaalimpaan osaan, erotuksena hillitymmistä parillisista sinfonioista. Radikaalisuudessaan kolmas on sinfonioista ”parittomin”. Mittasuhteet, muutokielen ja rytmiikan epäsäännöllisyydet ja sanonnan syvältä kouriva, valtava (mutta äärimmäisen hallittu) paatoksellisuus kauhistuttivat aikalaisyleisöä ja -muusikoita. Vaikkei niitä enää tarvitse kavahtaa, ei teho ole vähentynyt ajan saatossa.

SAKARI ORAMO

Sakari Oramon kausi Radion sinfoniaorkesterin (RSO) ylikapellimestarina alkoi elokuussa 2003.

Viulistina uransa aloittanut Oramo toimi vuodesta 1991 RSO:n vuorottelevana konserttimestarina. Orkesterinjohton diplomin hän suoritti Jorma Panulan kapellimestariluokalla. Tammikuussa 1993 Oramo johti lyhyellä varoitustajalla RSO:n sinfoniakonsertin, joka oli todellinen menestys: hänet kiinnitettiin orkesterin kapellimestariksi syksystä 1994 alkaen.

Sakari Oramo päätti kymmenvuotisen kautensa Birminghamin sinfoniaorkesterin (CBSO) musiikillisena johtajana keväällä 2008, mutta jatkaa edelleen orkesterin päävierailijana. Syksyllä 2008 hän aloitti Tukholman filharmonisen orkesterin ylikapellimestarina. Oramo on myös yksi Keski-Pohjanmaan Kamariorkesterin neljästä kapellimestarista ja Kokkolan oopperan kapellimestari.

Sinfonian alaotsikko ”*Eroica*” viittaa sankarillisuuteen. Koska Beethoven omisti kappaleen Napoleonin sijasta ”erään sankarin muistolle”, voitaisiin heroisuusaspektin katsoa olevan ainakin osittain ironiseksi tulkittavissa. Sinfonian teemat ja niiden käsittelytavat henkivät kuitenkin niin todellista, harvinaisen selväpiirteistä ylvyttä, ettei tällainen tulkinta pätkähdä ensimmäiseksi kuulijan mieleen. Sinfonia-muodon dialektisuus edellyttää vastakohtaisia aineksia, kuten rajuutta ja herkkyyttä, vakavuutta ja leikkisyyttä, kuria ja vapautta, yksityisyyttä ja yleisyyttä, iloa ja surua. Näitä kaikkia ja paljon muuta Beethovenin kolmas sinfonia tulvii vuolaammin kuin juuri mikään toinen teos, ja siksi se on sinfonia-aatteen historiallisen viestikapulan yksittäisten kiidättäjien joukossa aina ollut erityisasemassa.

Jouni Kaipainen

Sakari Oramo on johtanut mm. Berliinin, New Yorkin, Los Angelesin, Chicagon ja Oslon filharmonikkoja, Concertgebouw’n, Pariisin, Clevelandin ja Minnesotan orkestereita sekä Pohjois-Saksan radion ja Frankfurtrin radion sinfoniaorkestereita. Lähivuosina Oramo vieraillee mm. Berliinin filharmonikkojen, Dresdenin valtionorkesterin, Wienin sinfonikkojen ja San Franciscon sinfoniaorkesterin kapellimestarina.

Oramo ja RSO ovat vierailleet mm. Wienissä ja Prahassa, Saksassa ja Sveitsissä, Kanarian saarten, Edinburghin ja Bergenin musiikkijuhlilla sekä Proms-festivaalilla Lontoossa. Japaniin Oramo ja RSO ovat tehneet kaksi menestyksestä kiertuetta lokakuussa 2005 ja helmikuussa 2007.

RSO:n kanssa Oramo on levyttänyt Ondinel-le mm. Hakolaa, Klamia, Mielckä, Pingoud’ta ja Kaipaista sekä Launiksen Aslak Hetta -ooppera-

ran ensilevytyksen. Levytyks Magnus Lindbergin teoksista samoin kuin Warner Classicsin julkaisema Bartók-levytyks ovat saaneet näyttävää kansainvälistä huomiota. Nordgrenin 3. ja 5. sinfoniasta julkaistu levytyks (Ondine) on saanut ranskalaisen Académie Charles Cros'n palkinnon. Lindberg-levytyks palkittiin BBC Music Magazinen palkinnolla maaliskuussa 2006. RSO:n ja Lisa Batiashvilin levytyks Lindbergin ja Sibeliuksen viulukonsertoista (Sony BMG)

ROBERT M CLOUD

Robert McLoudin opinahjona oli University of Kansasin laulutaiteen osasto. Valmistuttuaan hän debytoi Greminin roolissa (Tšaikovski: Eugene Onegin) Opera Omahassa vuonna 1992. Seuraavan vuosikymmenen aikana McLoud lauloi rooleja useissa yhdysvaltalaisissa teattereissa kuten Santa Fe Operassa, St. Louis Operassa, Baltimore Operassa ja Connecticut Operassa. McLoud on esittänyt useita rooleja Kokkolan Oopperakesä -festivaalilla Sakari Oramon johdolla aina festivaalin perustamisesta lähtien. Näihin kuuluvat Bartolon rooli kohutussa Figaron häät -produktiossa, Jephthan rooli Carissimin samannimisessä teoksessa sekä

sai MIDEM Classical Awards -palkinnon 2008. Tuoreimman tunnustuksen myönsi New York Times, joka valitsi RSO:n Magnus Lindbergin orkesteriteoksia sisältävän levyn vuoden levyksi 2008.

Sakari Oramo sai Birminghamin yliopiston kunniatohtorin arvon kesällä 2004. Kesällä 2008 hänet palkittiin arvostetulla Elgarmitalilla ansioistaan Edward Elgarin musiikin tulkitsijana.

viimeisimpänä välskärin rooli Sebastian Faergelundin Döbeln-oopperan kantaesityksessä heinäkuussa 2009. McLoud lauloi Schigolchin roolin Alban Bergin Lulussa West Coast Kokkola Operan ja Radion sinfoniaorkesterin yhteistuotannossa maaliskuussa 2009. Suomen Kansallisoopperassa McLoud on laulanut useita rooleja, ja tällä kaudella on vuorossa Monterrone Verdin Rigolettossa. Solistivierailuihin kuuluu mm. Beethovenin 9. Sinfonia Tukholman Konserthusetissa Oramon johdolla. RSO:n solistina McLoudia on aiemmin kuultu Tireisiaksen roolissa Stravinskin teoksessa Oedipus Rex.

RADION SINFONIAORKESTERI

Radion sinfoniaorkesteri (RSO) on Yleisradion orkesteri, joka syksyllä 2007 juhli 80. vuotiaan. Orkesterin ylikapellimestari Sakari Oramo aloitti kautensa syksyllä 2003.

Radio-orkesteri perustettiin vuonna 1927 kymmenen muusikon voimin ja sinfoniaorkesterin mittoihin se kasvoi 1960-luvulla. RSO:n ylikapellimestareita ovat olleet Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam ja Jukka-Pekka Saraste.

RSO:n ohjelmistossa on tärkeällä sijalla uusien suomalainen musiikki ja orkesteri kantaesittää vuosittain useita Yleisradion tilausteoksia. Yhteensä RSO on kantaesittänyt yli 500 teosta. Kaudella 2009–2010 on ohjelmassa kuusi

kantaesitystä sekä useita Suomen ensiesityksiä.

Yli sadan levytyksen joukossa on mm. historiallinen helmi Sibeliuksen ainoasta taltioidusta kapellimestariesiintymisestä. Sakari Oramon kanssa RSO on levyttänyt mm. Bartókin, Hakolan, Lindbergin, Kaipaisen ja Kokkosen teoksia sekä Launiksen Aslak Hetta -oopperan ensilevytyksen. Levytykset ovat saaneet useita palkintoja, joista tuorein, MIDEM Classical Awards -palkinto myönnettiin 2008 RSO:n ja Lisa Batiashvilin levytykselle Lindbergin ja Sibeliuksen viulukonsertoista (Sony BMG). New York Times valitsi RSO:n Magnus Lindbergin orkesteriteoksia sisältävän levyn vuoden levyksi 2008. RSO levyttää myös mm. Ondinelle.

RSO tekee säännöllisesti konserttikiertueita ympäri maailmaa ja on soittanut ulkomailla lähes 300 konserttia. Japanissa orkesteri on vieraillut neljä kertaa. Kaudella 2009–2010 RSO esiintyy mm. Pietarissa, Länsi-Afrikan Beninisä ja Tukholmassa.

RSO:n kotikanava on YLE Radio 1, joka lähettää orkesterin kaikki konsertit yleensä suorina lähetyksinä niin Suomesta kuin ulkomailtakin. Konsertteja voi kuunnella myös ympäri maailmaa RSO:n verkkosivujen kautta (www.yle.fi/rso).